

ЖЫВЕ

БЕЛАРУСЬ!

DIEVS, SVETI

LATVIJU!

ГОЛАС БЕЛАРУСА

№2 ТРАВЕНЬ 1989 г. ≡ Выходзіць з 1925 года ((з перапынкам))

ГРАМАДЗКА-КУЛЬТУРНАЕ
ВЫДАНЬНЕ БЕЛАРУСКАГА
ТАВАРЫСТВА КУЛЬТУРЫ
«СЬВІТАНАК» МЕСТА РЫГА

ПАВЕДАМЛЕНЬНЕ РАДЫ

19 КАСТРЫЧНІКА РАСПЫРАНАЕ ПАСЯДЖЭНЬНЕ РА-
ДЫ БКТ «СЬВІТАНАК» ВЫРАШАЛА УВАЙСЬЦІ У КАН-
ФЭДЭРАЦЫЮ БЕЛАРУСКІХ СУПОЛАК /КЭС/.

/КЭС з'яўляецца аддзелам Беларускага Народна
га фронту, а Каардынацыйная рада КЭС --Рада
упаўнаважаных маладзёжных групаў падтрымкі Бе-
ларускага Народнага фронту "Адраджэньне"/

БЕЛАРУСЫ У НЕЗАЛЕЖНАЙ ЛАТВІІ *) 1928 Г.

НЕКОЛЬКІ СЛОУ АБ БЕЛАРУСАХ НАОГУЛ.

Усяго беларусаў на сьвеце каля 12.000.000
чалавек. Пераважная большасьць з гэтае лічбы
жыве на сваёй бацькоўчыне, Беларусі, якая
ахоплівае аграмадны прастор у 300.000 квадра-
товых кілёметраў і складаецца з былых расій-
скіх губэрняў: Менскай, Магілёўскай, Гародзен-
скай і частак губэрняў Віцебскай, Віленскай,
Смаленскай, Чарнігаўскай і Пскоўскай /Апочка
і Вялікія Лукі/. Каля 600.000 чалавек з вы-
шэй паказанай лічбы беларусаў самахоць высе-
лілася да Усясьветнай вайны ў Амэрыку і Сьбір
каб атрымаць тамка кавалак зямлі, або працу
а яшчэ больш беларусаў было прымусова выселе-
на з Беларусі царскай ўладай у часе вайны. У
1915 годзе блізка што каля 1.500.000 беларус-
кіх сялян было сэгнана са сваіх гаспадарак у
Гародзеншчыне, Меншчыне ды Віленшчыне і накі-
равана ў Туркестан, у Сьбір і на Мурман.

*) Нарыс гэты з'яўляецца кароткім выняткам з
кнігі К. Езавітава "Беларусы ў Латвіі".

Ня глядзячы на ​​неспакойныя і цяжкія варун-
кі нацыянальна-дзяржаўнага жыцця Беларусі ў
мінулым, беларуская культура заўсёды стаяла
на высокай ступені. Даволі сказаць, што дру-
каваньне кніжкоў на Беларусі зьявілася ўжо ў
1525 годзе, г.э. праз 85 гадоў насьля таго,
як Гутэнберг прыдумаў кнігадрук. У Маскоўшчы
не кнігадрук зьявіўся пазьней за Беларусь на
паўстагодзьдзя, а таму маскоўшчы, якія цяпера-
ка часта-густа ганьбяць беларусаў, самі чэр-
палі культуру з беларускіх крыніц і доўгі час
выховываліся ў ёй, атрымліваючы з Беларусі
кнігі. Насколько высока стаяла беларуская куль-
тура відаць і з таго, што беларуская біблія
Ф. Скарыны павялілася трэцяй у сьвеце /першая-
нямецкая, другая - чэская/, а Беларускі Ста-
тут Законаў і да гэтага часу лічыцца адным з
лепшых.

Два народы, валякі з захаду і маскоўшчы з ус-
ходу, увесь час рабілі напад на Беларусь, па-
магаючыся палпарадкаваць яе сваім уплывам. Мас-
коўцам пашанцавала больш чым палякам і яны га-
доў 150 трымалі беларусаў у сваіх руках. Ад-
нак, ні прымусы, ні забарона беларускіх кні-
жак, газэт, казаньняў у касцёле і царкве, ні
арышты, суды і ссылкі ў Сьбір беларускіх дзе-
ячоў і паэтаў, - ня здолелі зьнішчыць беларус-
кага народу і не пагасілі ў ім імкненьня да
сваёй нацыянальнай культуры і дзяржаўнасьці.

Пасьля расійскай рэвалюцыі 1917 году, белару-
сы пачалі дамагацца сваёй дзяржаўнасьці. У
сьнежню 1917 году беларусы склікалі свой Уста-
ноўчы сойм. Першы Усебеларускі Кангрэс, які аб-
весьціў Беларусь рэспублікай у фэдэрацыі з Мас-
ковіяй, Украінай і іншымі старонкамі былой Ра-
сеі, а затым 25 сакавіка 1918 году Рада Белар-
ускае Народнае Рэспублікі абвесьціла Беларусь
незалежнай дзяржавай і выбрала сабе Урад

Першы Урад Беларускай Народнай Рэспублікі ня
змог утрымаць уладу на Беларусі ў сваіх руках і
змушаны быў эміграваць за-межы, - але беларускія
сяляне і рабочыя 1 студзеня 1919 году абвесьцілі
новы Урад Беларускай Сацыялістычнай Савецкай Рэ-
спублікі. Гэты Урад таксама не адразу ўмацаваўся,
і ў яго было шмат няўдачаў і зьменаў, аднак бе-
ларускія працоўныя масы прайшлі яму на дапамо-
гу і Урад гэты істнуе да гэтага часу.

усё менш ідзе спрэчак і аб беларускай мове. Пасьля таго, як у Савецкай / радавай / Беларусі адчыніліся 4 вышэйшых беларускіх школы, больш дзясятка рожных тэхнікумаў і больш 4.000 пачатковых школ з беларускай мовай выкладаньня, пасьля таго, як усе установы пачалі карыстацца беларускай мовай у сваіх афіцыйных паперах, — спрэчаньне аб патрэбе беларускае мовы ўжо позна. Беларуская мова ўжо заваявала сабе права на дзяржаўную мову і зьяўляецца цяперакі такой жа дзяржаўна-патрэбнай мовай як і латыская, і расейская і нямецкая, і французская і іншыя мовы.

АГУЛЬНЫЯ УВАГІ АБ ЛАТВІІ.

Беларусы і латышы — адвечныя суседзі. Дзень, калі яны ўпершыню спаткаліся і пазнаёміліся, хавае яшчэ ў глыбіні сьвях вякоў. З архэалёгічных даных і гістарычных дакумэнтаў, вядома, што ўжо тысячы гадоў таму назад, у IX, X і далейшых стагодзьдзях, беларусы і латышы былі добра знаёмы адзін з адным і вялі паміж сабой ажыўлены гандэль, карыстаўся ракой Дзвіной як натуральным і вельмі добрым шляхам зносінаў.

Поляцкія, себежскія ды апоцэцкія крывічы-беларусы былі першымі славянскімі народамі, з якімі пазнаёміліся латыскія плямёны. Праз беларусаў, і ў беларускіх гарадох, пазнаёміліся потым латышы і з іншымі славянскімі плямёнамі ўсходняе Эўропы. Цікава адзначыць, што пад уплывам знаёмства і зносінаў з беларусамі, латышы пачалі ўсіх усходніх славян называць, па імені крывічоў-беларусаў "крэвам" /krēvi/.

У Рыскім мясцовым архіве да гэтага часу ў значнай лічбе захаваліся старадаўнія граматы беларускіх князёў з Полацку, Вітабуна і Смаленку, граматы Полацкага праваслаўнага біскупа, якому былі падпарадкаваны праваслаўныя парафіі ў Латвіі, а таксама і рожныя гандлёвыя ўмовы паміж беларусамі і Рыгай. З гэтых граматаў і умоў можамо даволі выразна ўявіць сябе ўзаемаадносіны абодвух народаў, беларускага і латыскага.

Узаемныя эканамічныя інтарэсы беларускага і латыскага народаў пасеўвалі іх да самага цеснага зьбліжэньня. Дзвіна, зусім натуральна злучаючы іх, была агульнай калыскай і маткай. При нармальным ходзе гістарычных падзей, усе даныя былі за тое, каб моцна зсябраваць гэты два народы на грунце дзяржаўнага і культурнага. Аднак, староннія сілы, дзяржавы і народы — немцы, швэды, маскоўцы і палкі — перашкодзілі нармальнаму ходу гістарычных імкненьняў абодвух народаў і ўцягнулі іх на некалькі стагодзьдзяў у чуждыя латышам і беларусам налітчыны камбінацыі.

Сучасная Незалежная Латвійская Дэмакратычная Рэспубліка, паўстаўшая пасля ўсясьветнае вайны 1914-1918 году, ахоплівае тэрыторыю ў 65.791,6 квадратных кілямэтраў, з насяленьнем у 1.857.004 чалавек /на 1 студзеня 1926 году/. ...Нацыянальны склад жыхарства Латвійскае Рэспублікі даволі пэстры. Асноўную масу складаюць латышы, але значная частка; калі чверці ўсяго насяленьня, складаецца з жыхарства іншых нацыянальнасьцяў, з так званых нацыянальных меншасьцяў. Дзеля таго, што з трох перапісаў, — 10 лютага 1896 году, 14 чэрвеня 1920 году і 10 лютага 1925, — атрымаліся аб нацыянальным складзе жыхарства рожныя даныя, мы тутакі даём вынікі ўсіх трох перапісаў для параўнаньня.

/табліца на стар. 5/

ЛІЧБА БЕЛАРУСАЎ У ЛАТВІІ

Беларусаў у Латвіі даволі многа. У адзнаку ад іншых нацыянальных меншасьцяў Латвіі, — немцаў, жыдоў, маскоўцаў і палякаў, — беларусы ў Латвіі зьяўляюцца не староннім элементом, прышоўшым з чужых краёў, а сталым жыхарствам, адвечку жыўшым у краі, асабліва-ж у Латгаліі і Ілукштанскім павеце Земгалшчыны, дзе беларусы з даўня-даўна шчыльна сядзяць на зямлі і займаюцца земляробствам. Некаторая частка беларусаў астаўшыся ў Латгаліі і Ілукшчыне на малых надзелах, або зусім без зямлі, перабралася ў Рыгу і іншыя гарады Латвіі, дзе працуе на фабрыках і завсдах. Шмат беларусаў служыць парабкамі на хутарох па усей Латвіі.

Лічба беларускага жыхарства ў Латвіі ў рожныя перапісы была паказана па-рожнаму.

...перапісы, 1920 і 1925 году, далі для беларусаў значна меншыя лічбы, чым трэба было чакаць.

Перапіс 1920 году, вызначыў лічбу беларусаў у Латвіі ў 75.630 чалавек,...

Другі ўселатвійскі перапіс 10 лютага, які адбыўся ў самы разгар падрыхтоўкі да знамянтага "Беларускага працэсу 1924-25 году", калі ў Латгаліі былі пушчаны чуткі, што ўсіх, хто запішацца беларусам будучы арыштоўваць і цягаць па турмах, як гэта было роблена з павадырамі беларускага руху, — даў яшчэ большае паменшаньне лічбы беларускага насельніцтва. Але затое надзвычайна ўзрасла лічба жыхароў, якія, відаць для ўласнага спакою, запісалі сябе "рускімі". Дапраўды-ж, па перапісу 1920 году маскоўцаў было налічана ўсяго 124.746, а праз пяць гадоў у часе перапісу 1925 году "рускімі" зарэгістравалася ўжо аж 193.648 чалавек. Зусім ясна, што гэткае раптоўнае павялічэньне маскоўцаў на вялізарную лічбу, блізка што ў 70.000 чалавек, было магчыма толькі таму, што некалькі дзясяткаў тысяч беларусаў, зпалоханых рэпрэсыямі запісалася "рускімі".

З самага павярхоўнага агляду табліцы бачым як прыгнечвацца-балюча і цяжка адбыўся ў псыхіцы маласьведомага і малапісьменнага беларускага сялянства Латгаліі той разгром, які быў учынен беларускай нацыянальнай меншасьці "Беларускім працэсам". Вобыскі, арышты і дапросы/выпыты/ страшэнна напалохалі беларускае сялянства і тутакі яшчэ група "дзьяльцоў" з расійскіх чорнасоценцаў, асеўшых у Латвіі, выкарыстала момант арышту дзьячоў і распушыла чуткі, асабліва ў Люцыншчыне і ў Рэжніцкім павеце сярод праваслаўнага беларускага жыхарства, што ўсіх, хто лічыць сябе беларусам і скажа за гэтым пры перапісу — будучы арыштоўваць і садзіць у турму. Выпушчаны былі нават спецыяльны календар для праваслаўных, ў якім расейцы лялі беларусаў, пужалі іх усякімі бедамі і радзілі ўсім абавязкова запісвацца "рускімі".

На вялікі жаль, улада зусім не зьявнула увагі на гэтую ганебную, правакацыйную працу, а беларускае грамадзянства ўцягнулае ў "беларускі працэс", ня мела сілы абараніцца ад нападкі і расдумачыць сялянству ўсю безпадстаўную ілжу расійскіх чорнасоценцаў. І вось цэлыя дзясяткі тысяч беларускіх сялян Люцыншчыны і Рэжніччыны пачалі ў часе перапісу запісвацца "рускімі", і такім чынам павялічылі лік велікарусаў у Латвіі з 124.746 чалавек аж да 193.648 чалавек.

Большасьць беларусаў, як ужо зазначалася, жылі на вёсках Латгаліі, але ёсьць беларусы і ў латвійскіх гарадох: у Рызе, у Дзвінску, Люцыну, Рэжніцы, Краслаўцы, Якабштаце, Мітаве і Лібаве.

Нацыянальнае сьведомасьць беларускага жыхарства ў Латвіі толькі-толькі пачынае абуджацца. Да самага апошняга часу шмат хто з беларусаў лічыў сябе расейцам, многа былі і такіх, што лічылі сябе палякамі. Сталася гэта таму, што ў стараі царскай Расеі ўсіх тых, хто хадзіў у царкву і быў праваслаўнага спавяданьня, лічылі расейцамі, а тых, хто маліўся ў касцёле і належаў да каталіцкага спавяданьня, залічвалі да палякаў. Гэтая блытаніна паміж спавяданьнем і нацыянальнасьцю ня толькі не спынілася да гэтага часу, але наадварот: некаторыя расейскія былія чыноўнікі яшчэ і сёнека крычаць, што кожны праваслаўны — гэта расеец, а польскія паны і пад панкіда сёнешняга дня ўсіх католікаў залічаюць да палякаў.

Аднак, пяць гадоў беларускай нацыянальна-адраджэнчай працы ў Латвіі дарма не загінулі. — Узгадалася ўжо новая маладая, нацыянальна-сьведомая беларуская Інтэлігенцыя, расьце беларуская моладзь ў беларускіх школах, пашыраецца асьвета ў роднай мове і ўтвараюцца ўсё новыя і новыя беларускія арганізацыі. Але самае галоўнае гэта тое, што беларускі адраджэнчы рух у Латвіі выліўся ў формы запраўды дэмакратычныя і нясе беларускай меншасьці ня толькі нацыянальнае, але і сацыяльнае абуджэньне.

К. Езавітаў.

БЕЛАРУСКІЯ ГРАМАДЗ КІЯ АРГАНІЗАЦЫІ

ТАВАРЫСТВА БЕЛАРУСКІХ ВУЧЫЦЯЛЕЎ У ЛАТВІІ

З паводу таго, што Латгалія ў першыя годы не залежнага існавання Латвіі зьяўлялася мейсцам безупынных боёк, беларуская нацыянальная меншасць ня мела магчымасці арганізавацца ў свае нацыянальныя арганізацыі, бо галоўная маса беларускае меншасці як раз жыла ва Усходняй Латгаліі і Лўкштаншчыне, дзе гэтыя бойкі адбываліся. Таму беларуская меншасць значна спазнілася са сваёй арганізацыяй ў параўнанні з іншымі меншасцямі Латвіі — немцамі, жыдамі, расейцамі, палякамі — якія маюць значны лік сваёй інтэлігенцыі і гандлёва-прамысловай інтэлігенцыі ў цэнтральных гарадох Латвіі, асабліва-ж ў Рызе.

Толькі вясной 1921 году адчыняецца ў Дзвінску беларускае культурна-прэсветнае т-ва "БАЦЬКАУШЧЫНА", якое пачынае клапаціцца аб беларускіх школах ў Латвіі і арганізуе ўлетку 1921 году першыя ў Латвіі летнія курсы беларусазнаўства для вучыцялёў беларусаў. У восені таго-ж году, захадамі таго-ж таварыства адчыняецца ў Дзвінскім павеце першых 16 беларускіх пачатковых школ. Затым для кіравання імі быў адчынены Беларускі Адзел пры Міністэрстве Асветы Латвіі.

Першыя два гады працы, 1921-шы і 1922-гі, беларускія настаўнікі не адчувалі патрэбы ў адчыненні свайго асобнага настаўніцкага таварыства, бо т-ва "Бацькаўшчына" мела ў сваім праўленні пераважна настаўнікаў беларускіх школ і гэтым чынам ў пэўнай меры замяняла вучыццелю сваю арганізацыю, а для абароны сваіх прафэсійных інтарэсаў беларускае настаўніцтва як вучыццельствы іншых нацыянальнасцяў уваходзіла ў павятовыя вучыццельскія аб'яднаньня.

У 1923 годзе, ў зьвязку з узростам беларускага грамадзянства, а таксама ў зьвязку з распачаўшымся падзелам вучыцялёў Латвіі на розныя групы і аб'яднаньня /па нацыянальнасцям і палітычным поглядам/, беларускія настаўнікі ўбачылі, што прыйшоў час для стварэння асобнага беларускага вучыццельскага аб'яднаньня, незалежнага ад чужых уплываў. На сваім Кангрэсе 10-11 жніўня 1923 году беларускія настаўнікі пастанавілі заляжыць беларускі настаўніцкі хаўрус.

2-га верасня 1925 году Рыскі Акруговы Суд зацьвердзіў статут "Таварыства Беларускіх Вучыцялёў у Латвіі" і таварыства гэта прыступіла да працы.

За кароткі час свайго існавання т-ва беларускіх вучыцялёў аб'яднала каля сябе немальўсё беларускае настаўніцтва і мае цяперака каля 80 сяброў. Большасць беларускага настаўніцтва належаць дэмакратычнага напрамку, а таму ўжо ў першы год свайго існавання т-ва беларускіх вучыцялёў увайшло сябром ў "Агульналатвійскі Вучыцельскі Хаўрус", які таксама прытрымліваецца дэмакратычнага кірунку.

Галоўную ўвагу ў сваёй працы "т-ва беларускіх вучыцялёў" накіроўвае на разьвіццё беларускае школы ў Латвіі. З гэтай мэтай сябры таварыства энэргійна працуюць сярод бацькоў і вучняў, падмаючы іхною нацыянальную сьведомасць і цікавасць да школы і асветы наогул, робяць адлічэнні са сваёй пэнсыі на закупку бедным вучням сваіх школ вучэбных прыладаў, робяць уклады на падтрымку беларускіх студэнтаў ў асобны Студэнцкі Стыпэндзійны фонд, які арганізаваны пры Беларускім Адзеле, нарэшце, адчыняюць прыватныя беларускія школы. Да гэтага часу "т-вам беларускіх вучыцялёў" было адчынена пакуль-што 2 прыватных школы: пачатковая школа ў вёсцы Шылава ў Лўкштаншчыне і школа для дарослых ў Рызе на Чырвонай Дзвіне. Пад рэдакцыяй старшыні т-ва К.Б.Езавітава выходзе ў Рызе на беларускай мове педагогічна-грамадзкі штомесячнік "БЕЛАРУСКАЯ ШКОЛА У ЛАТВІІ".

ТАВАРЫСТВА БЕЛАРУСАЎ-ВЫБАРШЧЫКАЎ

У Латвійскі Сойм, павятовыя, валасныя і гарадзкія самаўрады ў Латвіі.

Беларуская нацыянальная меншасць у Латвіі пачала ў 1921 годзе сваю самаарганізацыю са стварэння сеткі беларускіх культурна-асветных таварыстваў і пачатковых школ. Гэтая праца захапіла ўсе сілы беларускай сьведомай інтэлігенцыі на цэлы шэраг гадоў. 1921-ы, 22-і, 23-і і 24-ы гады былі аддадзены выключна культурна-асветнай працы.

Палітычныя імкненьні, пасколькі яны выйшлі з беларускім грамадзянстве ў Латвіі ў гэтыя годы, накіроўваліся, галоўным чынам, да аднае мэты, якая лічылася ідэалам: дабіцца сабе роўных правоў з іншымі нацыянальнымі меншасцямі Латвіі. Пасколькі-ж гэтыя правы найбольш датыркаліся асветы ў роднай мове, дык зноў-жа ўся беларуская "меншасцёвая палітыка" круцілася каля далейшага ўмацаваньня сваяе беларускае школы.

Распачаты ў 1924 годзе "Беларускі працэс" у Латвіі, у часе якога беларускіх культурных дэячоў цягалі па турмах на мошны аднаго толькі падазрэння, што яны "нешта зацяваюць", — распухнуў беларускае грамадзянства і паказаў яму, што яно няможа ізалявацца ад палітычнага жыцця Латвійскае Рэспублікі і займацца выключна працаю культурна-асветнаю, што патрэбна выявіць свой палітычны твар, выбраць сабе пэўныя сяброў і пайсьці з імі, рашуча адмяжаваўшыся ад тых, хто паказаў сябе ворагам беларускае меншасці.

Перад беларускім грамадзянствам паўстала пытаньне: з кім ісьці? — Ці з шавіністычна-буржуазнымі латвійскімі партыямі, сябры якіх, як-раз стварылі "Беларускі працэс"? — Ці з латвійскімі сацыялістамі, якія прынялі вызнаць і падтрымоўваюць права кождае нацыі на самавызначэньне.

само жыццё паказала, што беларусам не падарозе з латвійскімі шавіністамі. Беларусы ў Латвіі ня маюць ні сваёй буржуазіі, ні раакцыйнага чыноўніцтва; галоўная маса беларускае меншасці складаецца з малазямельнага і беззямельнага сялянства, працаўнікоў сельскіх і прамысловых ды горсткі сьведомое беларускае інтэлігенцыі, якая працуе настаўнікамі ў беларускіх школах. Зусім ясна, што па нацыянальнаму свайму складу, па сацыяльным і нацыянальным сваім інтарэсам беларуская меншасць павінна арыентавацца на левыя латвійскія партыі і толькі сярод іх можа знайсці сабе шчырых прыцельных у сваім змаганні за нацыянальна-сацыяльнае адраджэньне.

Такім чынам выходзіла, што беларусы ў Латвіі маглі-б цалком уліцца ў якую-колечы левую сацыялістычную партыю, калі-б яна ўзяла на сабе шырокую абарону ня толькі сацыяльных, але і нацыянальных інтарэсаў беларускае меншасці ды, наагул, зацікавілася бы ў належнай меры беларускім пытаньнем. Нажаль у Латвіі не знайшлася латыскай сацыялістычнай партыі, якая бы пайшла на спатканьне беларусам. А таму беларускае грамадзянства заляжыла ў 1925 годзе сваё ўласнае палітычнае аб'яднаньне — "Таварыства беларусаў-выбаршчыкаў" у Дзяржаўны Сойм, валасныя, павятовыя і гарадзкія самаўрады ў Латвіі".

"Т-ва беларусаў-выбаршчыкаў" мае сваю палітычную праграму, якая мае шмат агульнага з праграмай латвійскіх сацыял-дэмакратаў, але адрожніваецца ад яе тым, што абараняе яшчэ цэлы шэраг нацыянальна-беларускіх інтарэсаў. У часе выбараў 1925 году ў Латвійскі Сойм, маладое "т-ва беларусаў-выбаршчыкаў" мала яшчэ было арганізавана, аднак яно ўзяло ўдзел у гэтых выбарах і выставіла свой беларускі сьпісак. Як і можна было спадзявацца, беларускі сьпісак на гэты раз сабраў толькі палову патрэбнае лічбы галасоў, бо падрыхтоўка да выбараў вялася слабая, ды і наагул беларусы, хаця-ж і не па сваёй віне, але вельмі спазніліся з выбарчай кампаніяй.

БЕЛАРУСКАЕ АСЬВЕТНАЕ ТАВАРЫСТВА "БЕЛАРУСКАЯ ХАТА".

Таварыства заляжылася 20 сьнежня 1924 году ў Рызе і павяло сваю працу спачатку сярод беларускага жыхарства на Маскоўскім Фарштаце, а затым у 1925 годзе перанясло сваю дзейнасьць на Чырвоную Дзвіну. Тутака, на Сьмонаўскай вуліцы № 14/16, у доме "Проводніка", Т-ва зрабіла капітальны рамонт, арганізавала прыватную беларускую школу, якую потым узяў на сваю ўтрыманьне мяствы самаўрад г. Рыгі, наладзіла добрую сцэну, пабудавала залю і палажыла моцны грунт для новага беларускага асяродку ў Рызе.

Цяперака ў 4-х павярховым будынку, адрамантаваным Т-вам "Беларуская Хата", працуюць гэтакія беларускія установы: Дзяржаўныя беларускія 2-х гадовыя настаўніцкія курсы з Ін-тэрнатам пры Іх, 2-я Рыская мяствая 6-ці класовая беларуская школа, Рыская прыватная дадатковая вячэрняя школа для дарослых, утрымоўваемая "Т-вам беларускіх вучыцеляў", і, нарэшце, тамака-ж распачала сваю працу драматычная студыя "Т-ва Беларускага Тэатру".

Заліў Т-ва карыстаюцца ня толькі беларусы, але дужа часта ў ёй ставяць свае вечарыны розныя арганізацыі іных нацыянальнасьцяў.

Сябрамі Т-ва зьяўляюцца, пераважна, беларускія рабочыя з розных фабрык і заводаў Чырвонай Дзвіны і Мольгграбена. Кіраўніча-арганізатарская праца ў Т-ве ляжыць на вучыцелях вышэй памянёных беларускіх школ, што месцяцца ў будынку Т-ва.

БЕЛАРУСКАЕ КУЛЬТУРНА-ПРАСЬВЕТНАЕ ТАВАРЫСТВА "ПРАСЬВЕТА".

Таварыства заснавалася 28 ліпеня 1926 году з мэтай пашырэння і падтрыманьня асьветы сярод беларускага жыхарства ў Латвіі. За час свайго існаваньня Т-вам былі наладжаны спектаклі: ў г. Дзвінску і ў Дзвінскім павеце (Пустынь і Прыдруйск), грашовая латарэя, Вячэрнія Курсы для дарослых у г. Дзвінску. У 1927 годзе Т-ва мае 142 сябры.

БЕЛАРУСКАЕ КУЛЬТУРНА-ПРАСЬВЕТНАЕ ТАВАРЫСТВА "РУНЬ".

Т-ва заснавана 19 сакавіка 1924 году.

БЕЛАРУСКАЕ СЕЛЬСКА-ГАСПАДАРЧАЕ ТАВАРЫСТВА "АРАТАЙ".

Таварыства заснавалася ў верасьні 1927 году з мэтай дапамагчы беларускаму грамадзянству Латвіі ў сельска-гаспадарчых справах.

БЕЛАРУСКАЕ ЦЭНТРАЛЬНАЕ ПАЗЫЧНОВА- ЗБЕРАГАЛЬНАЕ ТАВАРЫСТВА У ЛАТВІІ.

Таварыства існуе з 1-га лістападу 1925 г. Лік сяброў 45. Бялянс за 1926 год 8505,50.

БЕЛАРУСКІ ПРАСЬВЕТНЫ КААПЭРАТЫў "КУЛЬТУРА І ПРАЦА".

Каапэратыў заснаваўся 29 лістападу 1927 г. з мэтай дапамагчы беларускаму жыхарству Латвіі ў набыцці кніжак, пісьменных прыладаў, мастацкіх вытвараў і г.д.

ТАВАРЫСТВА БЕЛАРУСКАГА ТЭАТРУ У ЛАТВІІ.

Пачынаючы з летку 1921 году, беларусы ў Латвіі пачалі рыхтавацца да адчыненьня свайго беларускага тэатру.

Улетку зазначанага году ў Дзвінску пры т-ве "Бацькаўшчына" арганізавалася беларуская вандруйна група пад кіраўніцтвам С. Заліўскага, якая з вялікім посьпехам ставіла спектаклі ў Дзвінску, Ражыцы, Краслаўцы і Бароўцы. Дзякуючы таму, што прыватная беларуская група была ў свой час падтрымана, яна ў канцы 1921 году з-за недахопу сродкаў спыніла сваю дзейнасьць.

Замест гэтай групы ўвясну 1922 году ў Дзвінску пачаў працаваць новы драматычны гурток пад кіраўніцтвам Я. Камаржынскага і Э. Будзько. Гэта група зрабіла шмат пастановак у памешканьні Латгальскага Хаўрусу "Саўле", у Дзвінскім мяствым клубе, а таксама выязджала на вёскі і ў мястэчкі.

У 1923 годзе беларускія драматычныя гурткі працавалі ня толькі у Дзвінску, але і ў Люцыну, Рызе і на вёсках Люцыншчыны і Дзвіншчыны. Зьявілася неабходнасьць ў заўсёдным беларускім тэатру, каб аб'яднаць усе беларускія артыстычныя сілы, а таксама каб падрыхтаваць новых артыстаў і вясковых рэжысёраў.

У 1926 годзе беларусам удалося набыць невялікае тэатральнае памешканьне ў Рызе на Чырвонай Дзвіне, Сьмонаўскай вул. № 14/16, гдзе пачалі ставіцца беларускія спектаклі.

У пачатку 1927 году зьявілася ўжо магчымым адчыніць у Рызе "Таварыства Беларускага тэатру ў Латвіі". Гэтае таварыства атрымала вызнаньне Беларускага Аддзелу і дапамогу ад Культурнага фонду, дзякуючы якой і разьвярнула сваю працу.

БЕЛАРУСКАЯ ПРЭСА У ЛАТВІІ

У 1926 і 1927 гадох, а таксама часткова і ў 1925 годзе, у Латвіі працавалі гэтакія перыядычныя выданьні:

"ГОЛАС БЕЛАРУСА" — тыднёвая беларуская сялянска-работніцкая газета, пад рэдакцыяй К. Б. Езавітава. Існуе з 1925 году.

"БЕЛАРУСКАЯ ШКОЛА У ЛАТВІІ" — Педагогічна-грамадзкі штомесячнік, пад рэдакцыяй К. Б. Езавітава. Існуе з 1926 году.

"ШКОЛЬНАЯ ПРАЦА" — вучнёўскі штомесячнік Дзвінскае Дзяржаўнае Беларускае гімназіі, пад рэдакцыяй дырэктара гімназіі С. П. Сахаравы.

"ГАСПАДАР" — Сельска-гаспадарчы штомесячнік, пад рэдакцыяй Я. А. Шчорсы. Існуе з 1926 году.

"НА ЧУЖЫНЕ" — часопісь пад рэдакцыяй Г. Казячага. Выйшла ў Рызе ў 1920 годзе.

"ЛАСТАУКА" — вучнёўскі штомесячнік, выдаваўся ў 1923 і 1924 гадох вучнямі Люцынскай беларускай гімназіі, пад рэдакцыяй дырэктара гімназіі К. Езавітава.

СЬПІС БЕЛАРУСКІХ ШКОЛ І НАСТАЎНІЦТВА У 1927-28 НАВУЧАЛЬНЫМ ЖОДЗЕ.

Дзвінскі павет.

1. НЭУЛЯНСКАЯ — Габран Моніка.
2. МАЙШЭЛЬСКАЯ — Багінская Клара.
3. ПЛЕЙКАУСКАЯ — Вальтэр Віктар.
4. КАРКЛІНАУСКАЯ — Мадзелеўская Вольга, Розэнбэрг Марта.
5. КРУМАНАУСКАЯ — Красьневіч Станіслаў.
6. ПРЫДРУЙСКАЯ — Дубавік Канстанцін, Дубавік Марыя, Мэжак Андрэй.

/працяг на стар. 5 /

Нацыянальны склад Латвіі згодна трох перапісаў.

Нацыянальнасць:	Лічэбныя данныя згодна перапісаў:		
	Юліятага 1897 г.	14 чэрвеня 1920 г.	Юліятага 1925 г.
Латышы.....	1.316.169	1.161.404	1.354.126
Маскоўцы.....	152.681	124.746	193.648
Беларусы.....	81.986	75.630	38.010
Немцы.....	136.552	58.113	70.964
Жыды.....	119.569	79.644	95.675
Палякі.....	62.700	54.567	51.143
Літвіны.....	25.315	25.588	23.192
Эстонцы.....	17.700	8.769	7.893
Іншыя.....	6.486	3.841	7.612
Невядомае нацыянальнасці.	1.349	3.829	2542
Разам.....	1.929.387	1.596.131	1.844.805

ЗНАЕМЦЕСЯ: "ТУТЭЙШНЯ".

"Тутэйшняя" ўтварылася ў 1987 годзе як нефа-рмалы. Зараз гэта таварыства маладых літаратараў пры Саюзе пісьменнікаў Беларусі.

Тутэйшаўцаў аб'ядноўвае агульны клопат аб беларускай мове, справа прэстыжу нашае мовы і літаратуры, актыўная грамадзянская пазіцыя, якая сыходзіць з традыцый беларускіх класікаў — Янкі Купалы, Алеся Гаруна, Максіма Гарэцкага.

"Тутэйшняя" спрабуе аднавіць "Дзяды" — старажытную беларускую традыцыю памінавання і шанавання продкаў.

Таварыства праводзіць вечарыны, сустрэчы з людзьмі, дзе абмяркоўваюцца літаратурныя, грамадзка-палітычныя пытаньня.

У студзені "Тутэйшняя" ўдзельнічалі ў Другім Вальным Сойме у Вільні.

"Тутэйшняя" лічыць, што трэба аднавіць беларускую нацыянальную сімболіку, вярнуць мове лацінскі шрыфт, ужыць сваю, гістарычную, а не польскую, назву нашае сталіцы — Менск.

ВЕСТКІ З БЕЛАРУСІ.

Прэзідыум Вярхоўнага Савета /Рады/ БССР прыняў указ, які для "аховы правапарадку і законах правоў грамадзян?!" забараняе карыстаньне незарэгістраванай сімболікай, а таксама распаўсюджваньне неформальных выданьняў якія не прайшлі нажніцаў Глаўліта /цэнзуры/.

У Доме Літаратара млішчянты, ў пэлу бы даваньня прававой дзяржавы, ўзламалі пакой і "канфіскавалі" 10 іхсячаў экзэмпляраў "НАВІН" Аказалася, яны "шукалі бомбу" і выпадкова на трапілі на "падпольную антысавецкую літаратуру".

НА ФРАНТАХ ЛАТВІІ

Сёньня у Латвіі складанае становішча з нацыянальным пытаньнем. Адна з коствак раздора — дзяржаўнасць латыскае мовы.

Народны фронт Латвіі лічыць нацыянальнае самаўсведамленьне — каштоўнасцю, якая зьяўляецца важкім фактарам адраджэньня грамадства. І таму РФД гарантыруе нацыянальным меншымствам

права на разьвіцьцё іх культур і пісьменасці на роднай мове, што і адлюстравана ў праграме НФД.

Плады, так звананага, "двухмоўя" сёньня мы бачым на прыкладзе Беларусі. Дзе большасць беларусаў ня толькі ня можа, але і не жадае размаўляць на мове сваіх продкаў. За такое ж дзяржаўнае двухмоў'е ў Латвіі, зараз выступае "Інтэрфронт".

Навошта гэтае двухмоў'е расейскай бюракратыі — вядома: Ім не хапае розуму вывучыць мову народа на зямлі якога яны жывуць і якім кіруюць. Навошта гэтае двухмоўе прапоўным расейцам, калі карыстаньне сваёй мовай Ім гарантуецца — не вядома. Можа яны прысутнічаюць на палітычных шабашах Інтэрфронту дзеля падтрымкі амбіцый сваіх кроўных братоў/мала што бюракратаў, але сваіх, родных/?

Стварэньне Латвійскага Таварыства Рускай Культуры паказала, што і сярод рускіх ёсьць ня толькі Інтэрфронтаўцы. "Істынныя інтэрнацыяналісты" ганьбяць "господ из ЛОРКА" прыкладна тымі ж метадамі, што і сычылійская мафія сваіх ворагаў — яшчэ б, зараз яны ня могуць весці свае прамовы ад Імя ўсіх расейцаў.

Ненавісьць да Інтэлігенцыі, да дэмакратыі, да ўсяго і ўсіх, што ня ўкладаецца ў сталінскую канцэпцыю сацыялізма — асноўная рыса, якая падкрэсьлівае агульны дух Інтэрфронтаўскіх мітынгаў, мітынгаў, пасьля якіх з галавы не выходзіць першы куплет дзяржаўнага гімну СССР.

/працяг са стар. 4 /

7. ЗЯДЕНШЧЫНСКАЯ — Камаржынскі Язэп.
8. ВАЙЦЮЛЕўСКАЯ — Астроўскі Фэліцыян.
9. ТАЛОЕўСКАЯ — Казлоўскі Данат, Габран Люцыя.
10. КУЗЬМІНАўСКАЯ — Талерка Мікола.
11. ЛУПАДАўСКАЯ — Дварэцкі Аўгуст, Кленбэрг Мільда.
12. КЕЛАўСКАЯ — Махноўскі Аляксандр, Салаўёва Антаніна.
13. ЗАРЭЦКАЯ — Пашкевіч-Лепін Гэлена, Дзяргач Віктар.
14. КОКІНСКАЯ — Клагіш Язэп.
15. ДУДЭЛЬСКАЯ — Клагіш Антон.
16. ДЗЬВІНСКАЯ — Кастылюк Якуб, Свілё К., Аляксандравіч Канстантын, Фёдарова Марыя, Масаўскі Пятро, Альстэр Роза.

Люцынскі павет.

1. ДЯЎДЭРСКАЯ — Хруцкі Еўстаф, Чэркоўская Клаўдзія, Нікіфароўская Марыя, Крустынь Алдонія.
2. ЦУЦУРАўСКАЯ — Воркуль Цімафей, Яўнзэм Мелія.
3. РУДНІНСКАЯ — Захарава Марыя.
4. КАНЕЦПОЛЬСКАЯ — Нікіфароўскі Васіль, Раман Зінаіда.
5. ЦУЦУРКАўСКАЯ — Руднікаў Васіль.
6. ПІТЭРСКАЯ — Зэйгім Гэлена.
7. ЛУНЕўСКАЯ — Нікіфароўскі Канстанцін, Нікіфароўская Марыя.
8. НЯМЕЙКА-ГОРСКАЯ — Еленеўская Фёадосія, Даўба Антаніна.
9. ШУШКАўСКАЯ — Мацыеўскі Сымон, Мацыеўская Кацярына.
10. ЧЫУЧЫСКАЯ — Лазаронак Васіль, Пільвінская Марыя.
11. ШЫЛАўСКАЯ — Зэйгіш Кацярына.
12. ЗАЛЕСКАЯ — Крэсьціянцаў Будакім, Жукоўскі Пятро.
13. РУЛЕўСКАЯ — Брыц Сільвія, Атлеўнікаў Леанід.
14. ЛЮЦЫНСКАЯ — Жданка Раіса, Казека Сяргей, Казека Стэфанія, Іваноў Міхал, Гудлеўскі Аляксей, Чыган Лідзія.

/працяг будзе/

"Пагоня"

/Максім Багдановіч/.

Толькі ў сэрцы трывожным пачув
За Краіну радзімую жах.
Успомню Вострую Браму Сьвятую
І ваякаў на грозных канях.

Ў белай пене праносяцца коні,
Рвуцца, імкнуцца І цяжка хрыпяць;
Старадаўняй Літоўскай Пагоні
Ні разьбіць, ні спыніць, ні стрымаць.

У бязмежную даль вы лягце,
А за вамі, прад вамі — гады.
Вы за кім у пагоню сьпяшыце?
Дзе шляхі Вашы йдуць І куды?

Мо'яны, Беларусь, панясліся
За тваімі дзяцьмі уздагон,
Што забылі Цябе, адракліся.
Прадалі, І аддалі ў палон?

Бішце ў сэрцы Іх, — бішце мячамі,
Не давайце чужынкамі быць!
Хай пачуць, як сэрца начамі
Аб радзімай старонцы баліць...

Маці родная, Маці-Краіна,
Ня усьцішыцца гэтакі боль!...
Ты прабач, Ты прымі свайго сына,
За Цябе яму ўмерці дазволь.

Сьпяваем Беларuskія Песьні

ЛЯВОНІХА

на 2 галасы

Увядзена

Нар. мэл. збор. Равенскага
скончана

І. А. Ля - во - ні - ку - Ля - вон - па - лю - біу.

Ля - во - ні - се - ча - ра - віч - кі - ку - піу.

Ля - во - ні - ха - лу - ша - ля - сна - ва - я

ча - ра - віч - ка - мі - па - ля - скі - ва - ла.

Алесь Тарун

У чатырохлеце „Н-е Нівы“

Ты, мой брат, каго зваць Беларусам,
Роднай мовы сваёй ні цурайся;
Як ні зрокся яе пад прымусам,
Так і вольны цяпер ні зракайся.

Ад дзядоу і ад прадзедау, браце,
Гэта скарб нам адзін захаваўся,
У селянскай аграбленай хаце
Толькі ен нізбраны астаўся.

У старыну Беларус. ні падданы,
Гаспадарыу, быу сам над сабою
І далека у сьвеці быу знаны
За літоўскай і ляшскай зямлюю.

Але час прамінуу. і нядоля
На народ, як бы камень, звалілась,
Беларуская слава і воля
Адыйшла, адцьвіла, закацілась.

Ні зьменяючы шэрай апраці,
Працаваў ты, як вол, гаратліва,
А у хаці тваёй нідастаткі.
А на ніве тваёй ніурадліва.

А чаму? Ты ні здольны, ці хворы,
Ці блігі гаспадар, ці пьяніца?
Мусіць не! Бо і іншым у пору
У цябе гаспадарыць научыцца.

Сьветлы розум твой, брат, але дзетак
Ад цябе, як і усе, адбіралі
І на бацькаўскі родны палетак
Працаваць — памагаць ні пушчалі.

Хто хацеу, той і сьмеу рабавалі,
Без прыпросу з'ежджаліся госьці —
Абдзіраць, аб'едаць апівалі
І крышыць гаспадарскія косьці.

Можа-б ты і памер і загінуу,
Каб ні вешчая мова Бояна
Хто ж быу, добры, яе хоць пакінуу?
Як жэ так, што яшчэ ні забрана?

Бо што бачылі госьцікі-гэрцы
І зямлю, і лясы, і кілімы, —
Усе забралі. А мову у сэрцы.
У сваім сэрцы хавалі-нясьлі мы.

Дык шануй, Беларус, сваю мову —
Гэта скарб нам на вечныя годы;
За пашану радзімаму слову
Ушануюць нас брацця-народы!

1. А Лявоніху Лявон палюбіў,
Лявонісе чаравічкі купіў.
Лявоніха душа ласкавая
Чаравічкамі палясківала.
2. А Лявоніха ня жонка была
Ня мытую мне кашульку дала,
Ня мытую, не качаную,
У суседа пазычаную.
3. Як я молада ў матулькі была
Як вшанька у садочку цьвіла:
Цьвіла, цьвіла ды пацьвітывала,
З малайцамі ды пагулівала.
4. Ой, згубіла мяне мамачка мая,
Што за цябе мяне замуж аддала.
Ой, чаму цябе пярун не забіў,
Як ты мяне маладзеньку любіў".

Адрэс для лістоў: 226024, РИГА, ул. Сяльцёва,
д. 9, кв. 11. Івановай Л. П., АМАТУ-5.
Адрэс БКГ "Сьвятанак": РИГА, АМАТУ-5.
Старшыня Т-ва-Сяржук Кузняцоў т. 28-85-23.
Нумар падрыхтаваў Вадзім Паўловіч.